

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

PEDAGOŠKI INŠTITUT

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI
SOCIALNI SKLAD
NALOŽBA V VAŠO PRIHODNOST

»Krepitev socialnih in državljskih kompetenc strokovnih delavcev«

Le z drugimi smo

Izr. prof. dr. Jutka Rudaš
Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru
Medkulturni odnosi in integracija
*Model dvojezičnega izobraževanja na
narodnostno mešanem območju v Prekmurju*

Naložbo sofinancirata Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport Republike Slovenije in
Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada

Model dvojezičnega izobraževanja

- V Prekmurju (toponim Prekmurje pomeni narodnostno mešano področje, opredeljeno v Ustavi Republike Slovenije in občinskih statutih) poteka izvajanje dvojezičnega izobraževanja od leta 1959. (*Zakon o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja (ZPIMVI)*). Dostopno: mss.gov.si)
- Delovanje, učinkovitost in uspešnost tega so od samih začetkov predmet velikega zanimanja tako stroke kot (izobraževalne) politike ter ne nazadnje neposrednih in posrednih deležnikov: učencev, staršev in učiteljev. Dvojezično izobraževanje, obvezno za obe narodnosti, je še danes prepoznavno kot dvosmerni model ohranjanja dveh jezikov.

- Na narodnostno mešanem območju so bile do konca petdesetih let prejšnjega stoletja enojezične – slovenske in madžarske – šole; ta model izobraževanja se je v marsičem pokazal kot negativen, namreč, tisti, ki so končali madžarske šole, se niso mogli vpisovati v slovenske srednje šole zaradi neznanja slovenskega jezika, zaradi železne zavesne pa izobraževanja ni bilo mogoče nadaljevati na madžarskih srednjih šolah, torej, ta model dijakom ni omogočal integracije v srednjih šolah, kjer je pouk potekal v jeziku večine (dvojezične srednje šole takrat še ni bilo). Takratne enojezične šole in enojezični oddelki v dvojezičnih skupnostih se niso pokazali kot najboljši modeli.

- Zaradi maloštevilne (madžarske) skupnosti je bilo treba vpeljati drug model – to je model dvojezičnega izobraževanja, o katerem se mnena strokovnjakov še danes razlikujejo.
- Nesporno je, da je prekmurski model (imerzije) dvojezičnega izobraževanja eden najučinkovitejših izobraževalnih načinov za doseganje dvojezičnosti.
- Dvojna/dvosmerna imerzija je kombiniran program, sinteza poučevanja drugega jezika manjšinskih in večinskih učencev.
- Cilj tega programa je ob gojenju in ohranjanju obeh kultur vzpostaviti (visoko stopnjo) funkcionalne dvojezičnosti.

- Ugotavljamo, da so osnovni cilji tega modela zelo dobro zastavljeni:

- 1) prispevati k šolskemu uspehu in doseganju pričakovanj pri učenju madžarskega jezika tistih učencev, katerih prvi jezik ni madžarščina;
- 2) učencem, pripadnikom večine, pomagati pri usvajanju drugega oz. tujega jezika in razvoju njihove medkulturne senzibilnosti;
- 3) zagotoviti jezikovno in etnično enakopravnost večinskih in manjšinskih učencev.

- Sama spadam v skupino posameznikov, ki dvojezičnost dojema kot dodano vrednost svojega bivanja in v tem ne čutim nobene prisile oz. omejitve, zavedam se, da je za obe skupnosti skupna kultura le dodatek, verodostojnost tega pa nosita oba jezika hkrati.

- Ta uvedba daje možnost in zagotavlja učencem, ki so ustrezno in uravnoteženo dvojezični, da v učnem procesu po vsej vzgojno-izobraževalni vertikali optimalno razvijajo sporazumevalno zmožnost v obeh jezikih.
- Namreč, če se dvojezičnost dojema kot dodano vrednost bivanja; za obe skupnosti je skupna kultura le dodatek, verodostojnost tega pa nosita oba jezika hkrati.
- Iz prakse je razvidno, da ima ta model – če se ga dobro izvaja – ogromno prednosti, ima pa tudi zelo pomembne pomanjkljivosti.

- Ena ključnih pomanjkljivosti že od samega začetka izvajanja je nedodelanost didaktične plati modela in neustrezna usposobljenost učiteljev ter profesorjev dvojezičnih izobraževalnih ustanov zaradi pomanjkanja možnosti pridobitve ustreznih kompetenc predvsem v madžarskem jeziku.
- Ta primanjkljaj je – po pribl. 53 letih – 2012 želel ublažiti projekt, financiran s strani Evropskega socialnega sklada ter Ministrstva za šolstvo in šport Republike Slovenije *E-kompetenca učiteljev v dvojezičnih šolah*. <http://www.e-kompetencia.si/>.

- E-učno gradivo, izdelano v okviru projekta, razvija madžarsko jezikovno kompetenco pedagoških delavcev, učiteljev strokovnih predmetov, s pomočjo spletnih slovarjev za različne strokovne predmete razvija in usmerja rabo madžarske strokovne terminologije. Metodološki priročnik (*PRIROČNIK za učitelje dvojezičnih šol v Prekmurju – KÉZIKÖNYV a muravidéki kétnyelvű iskolák pedagógusai számára*) pa zajema temeljna znanja, ki bodo učiteljem dvojezičnih šol v pomoč pri opravljanju vzgojno-izobraževalnega dela, kjer v uvodniku piše, da te dvojezične šole „ne le, da morajo biti konkurenčne s slovenskimi, ampak morajo po svoji naravi ustvariti dodano vrednost, razviti v mladih jezikovno znanje in tolerantnost, ki je potrebna za sožitje, za zdravo udejstvovanje na dvojezičnem območju, za sposobnost živeti v multikulturni skupnosti.”

(http://www.e-kompetencia.si/images/epublikacije/prirocnik/e-kompetencia_modszertan_prirocnik_20131024_splet_kazalo.pdf)

Dvojezični pouk v šolah

- O tem, kdo je dvojezičen, obstaja ogromno študij, po mojem mnenju – ki je bolj fleksibilne oz. liberalne narave – je bistvo dvojezičnosti stalna raba dveh (ali več) jezikov v vsakdanjem življenju posameznikov in ne optimalna, enakovredna stopnja znanja dveh ali več jezikov, ker je to nemogoče. Dvojezični govorec uporablja dva jezika – ločeno ali skupaj – z različnim namenom, za različne funkcije, na različnih področjih življenja, z različnimi sogovorci. Glede na to, da se potreba in raba obeh jezikov zelo razhajata, je razumljivo, da jezikovna kompetenca v obeh jezikih ne more biti povsem enaka.
- O dvojezičnem izobraževanju govorimo, če gre za obliko izobraževanja, katerega (poglavitni) cilj je, da učenci postanejo dvojezični.

- »Model dvojezične vzgoje in izobraževanja na s Slovenci in Madžari poseljenem območju Prekmurja sodi med dvosmerne modele ohranjanja dveh jezikov in kultur. Pouk v dveh jezikih obiskujejo učenci dveh narodnosti in dveh maternih jezikov v skupnih oddelkih. Ob tem sta oba jezika učna predmeta in učna jezika pri vseh drugih predmetih, kar se udejanja s smiselno vgrajenimi metodičnimi prijemi v vsaki od šolskih stopenj. Oba jezika sta enakovredni sredstvi sporazumevanja pri pouku in zunaj njega ter pri delovanju šole na ustni in pisni ravni. Program je razširjen z vsebinami, ki zadevajo madžarsko zgodovino in kulturo.«

-
- »Z vključitvijo obeh držav v EU takšni pristopi podpirajo možnosti nadaljnjega izobraževanja pripadnikov madžarske skupnosti bodisi v slovenskih srednjih in višjih šolah bodisi v izobraževalnih ustanovah na drugi strani meje, za pripadnike slovenske skupnosti pa pridobljeno znanje madžarščine pomeni dodano vrednost na jezikovnem tržišču.«

- Pri našem modelu se med učno uro izmenjaje uporabljata *oba učna jezika*; od 1. do 4. razreda so učenci razporejeni v homogene skupine in pouk poteka v njihovi materinščini, vendar se učijo tudi drugega jezika; pouk poteka po strategiji ena oseba en jezik: ločevanje dveh jezikov glede na osebo zahteva dve osebi v razredu.
- Ena od njiju dosledno uporablja manjšinski, druga pa večinski jezik. To sta dva učitelja, ki delata po načelu timskega pristopa.
- Stroka pravi, da se učenci kmalu navadijo, da vsako osebo naslavljajo v ustreznem jeziku, ker ob tem vzorec dvojezičnega pogovora vzpostavljata govorca po načelu ena oseba en jezik, otrokom pri vključevanju v pogovor oziroma pri odločanju o jeziku sporočanja ni treba najprej ovrednotiti elementov govornega položaja. Pri tem imam rahle pomisleke, namreč, učenci dobro vedo, da oba učitelja razumeta oba jezika, zato se jim ni treba truditi, da bi govorili v obeh.

- Od 4. razreda poteka pouk v obeh jezikih, kjer so skupaj učenci, pripadniki večine in manjšine, ukinjene so namreč učne ure predmeta slovenski jezik kot jezik okolja, so pa ohranjene ure poučevanja madžarščine kot jezika okolja. Pri tem se opaža, da je rezultat večja enojezičnost v jeziku večine oz. vsaj izrazita dominantnost državnega jezika.
- Učenci se z jezikom okolja ne srečujejo le v šolskem razredu, ampak se imajo načeloma od rojstva priložnost v svojem ožjem in širšem okolju potopiti v drugi jezik in kulturo (prav zaradi tega ne moremo upoštevati drugega jezika kot tuji jezik, ampak enostavno kot drugi jezik, jezik okolja).
- Cilj tega programa je ob gojenju in ohranjanju obeh kultur vzpostaviti (visoko stopnjo) funkcionalne dvojezičnosti, ki pa v praksi – na teoretično zasnovani visoki stopnji – ne uspeva.

Dvojezični učitelji

- Dvojezično izobraževanje v Prekmurju je trenutno močno odvisno od učiteljev; učitelj je ključna figura uspeha dvojezičnega programa; obete za prihodnost v dvojezičnem izobraževanju imajo strokovnjaki, ki razpolagajo z ustrezno strokovno izobrazbo in potrebno dvojezično jezikovno kompetenco.
- Na Oddelku za madžarski jezik in književnost FF UM kot edini visokošolski ustanovi v RS se že od leta 1981 izvaja program madžarskega jezika kot materinščine, ker je to edini način, da se v RS zagotovi celotna vertikala – od vrtca do univerze – izobraževanja avtohtone madžarske skupnosti.

- Pridobivanje jezikovnih kompetenc je velika potreba po notranji zavezanosti učiteljev k programu, stroki in karieri, kajti bodoči učitelji strokovnih predmetov, če le ni madžarski jezik njihova druga študijska smer, se v Sloveniji na obeh študijskih smereh izobražujejo v slovenskem jeziku.
- V madžarskem jeziku si v Sloveniji lahko pridobijo diplomu BA iz madžarskega jezika oz. si na edini univerzi v Sloveniji, in sicer na Oddelku za madžarski jezik in književnost Filozofske fakultete Univerze v Mariboru, pridobijo izobrazbo profesorja madžarskega jezika na stopnji MA v madžarskem jeziku.

- Program na eni strani omogoča študentom z madžarskim maternim jezikom študijsko okolje, ki je skladno z njihovimi jezikovnimi pričakovanji. Po drugi strani pa je ustvarjeno stimulacijsko okolje tudi za študente, ki imajo drug materni jezik in želijo pridobiti novo ali izpopolniti že pridobljeno jezikovno znanje.
- Zato Oddelek v okviru akreditiranega programa ponuja izbirne predmete in lektorske vaje na različnih zahtevnostnih stopnjah študentom z drugih fakultet, predvsem Pedagoške fakultete UM, ki prihajajo z dvojezičnega področja in bi se radi tudi tam zaposlili.

- Študenti razrednega pouka in predšolske vzgoje, ki študirajo na Pedagoški fakulteti UM in se zaposlujejo na dvojezičnih šolah in v vrtcih, so brez primerne jezikovno-strokovnega znanja in kompetenc iz madžarskega jezika, zato jim Oddelek od same ustanovitve ponuja možnost, da bi v okviru izbirnih ali dodatnih predmetov in v času rednega študija pridobili ustrezno znanje za poučevanje na dvojezičnih šolah in vrtcih.
- Taka možnost – ki seveda ni obvezna – prinaša dodano vrednost v dvojezični slovensko-madžarski prostor z dodatnim jezikovno-kulturno-strokovnim znanjem, s pridobljenimi kompetencami pa pripomore k dvigu izvajanja modela dvojezičnosti tudi v praksi.

- Torej preko univerzitetnega sistema imajo ti študenti možnost vključevanja v predmete, ki razvijajo njihove jezikovne kompetence v okviru študijskega programa Madžarski jezik s književnostjo.
- Študenti z madžarskim maternim jezikom – pri katerih je močno prisotna narečna različica jezika – imajo možnost usvojiti madžarski knjižni jezik, študenti s slovenskim maternim jezikom pa imajo možnost usvojiti in razviti madžarski knjižni jezik do stopnje, ki je potrebna za poučevanje v dvojezičnih ustanovah.

Dvojezične šole v Prekmurju

Dvojezična osnovna šola I Lendava/ I. Sz. Lendvai Kétnyelvű
Általános Iskola (<http://www.dosi-lendava.si/>)

Dvojezična osnovna šola Genterovci/ Kétnyelvű Általános Iskola
Göntéráza (<http://www.dosgenterovci.si/>)

Dvojezična osnovna šola Dobrovnik/ Kétnyelvű Általános Iskola
Dobronak (<http://www.dosdobrovnik.si/>)

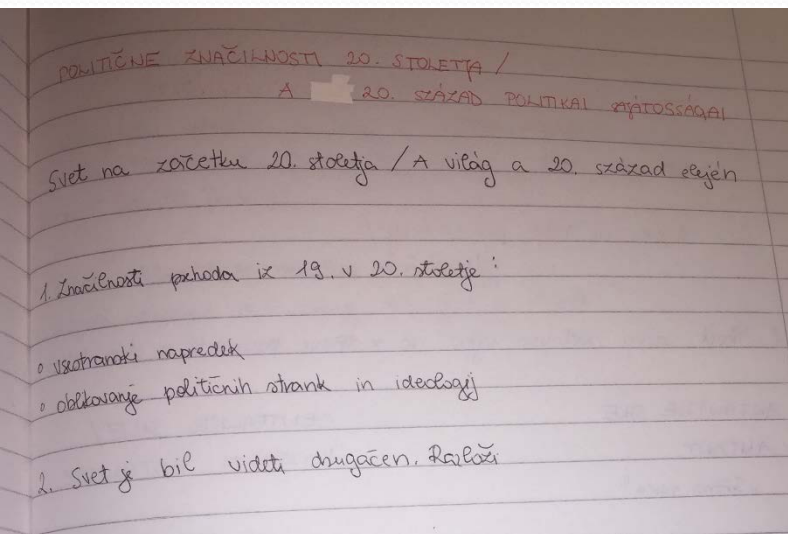
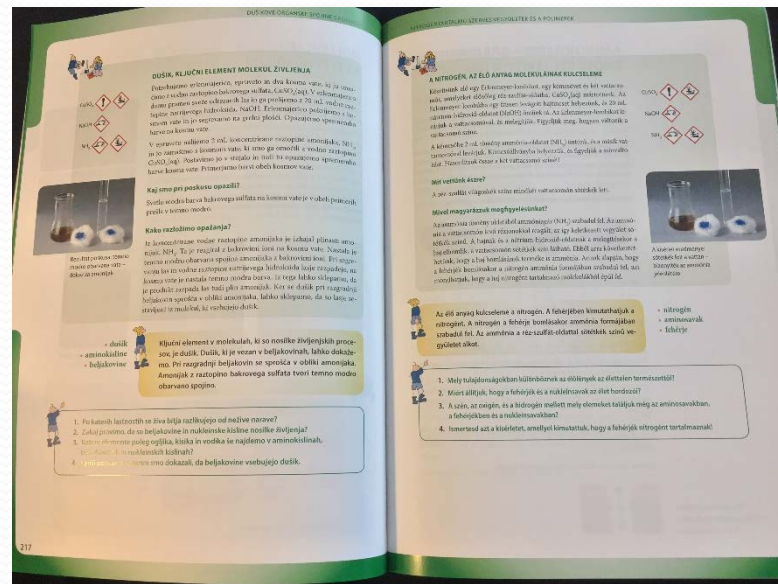
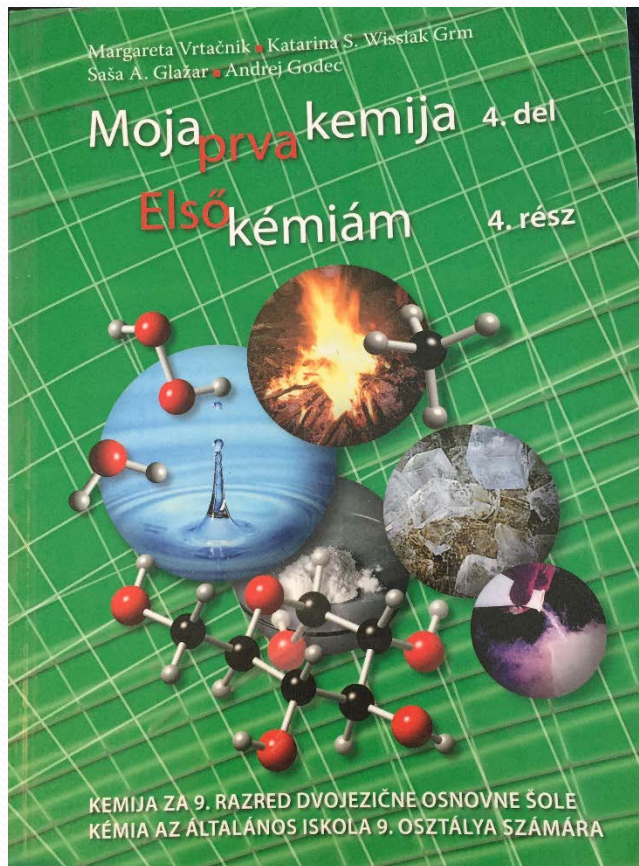

Dvojezična osnovna šola Prosenjakovci/ Kétnyelvű Általános Iskola
Pártosfalva (<http://www.dos-prosenjakovci.si/>)

Dvojezična srednja šola Lendava/ Kétnyelvű Középiskola, Lendva
(<http://www.dssl.si/sl/>)

**DRUG
Z DRUGIM**

**EGYÜTT
EGYMÁSÉRT**

1959

2009

*Ob 50-letnici
dvojezičnega šolstva
na narodnostno mešanem
območju v Prekmurju*

*A kétnyelvű oktatás
50. évfordulója
a nemzetiségileg vegyesen
lakott Muravidéken*

Literatura in viri:

- RUDAŠ, Jutka. *Dvojezično šolstvo in dvojezične strokovno-jezikovne kompetence : prispevek na 1. posvetu Komisije Državnega zbora Republike Slovenije za narodni skupnosti, ob 60. obletnici dvojezičnega šolstva v Prekmurju, z naslovom Dvojezično šolstvo - pogled z več zornih kotov = Kétnyelvű oktatás - több szemszögből = Insegnamento bilingue - prospettiva da punti di vista diversi, Mala dvorana Državnega zbora, Ljubljana, 14. feb. 2019, <https://imss.dz-rs.si/imis/52d283cc7345b543dfbe.pdf>*
- RUDAŠ, Jutka, KOLLÁTH, Anna. *Strokovni elaborat o študijskih programih hungaristike*. Maribor: Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, 2018. 44 f., tabele.
- RUDAŠ, Jutka, KOLLÁTH, Anna. Model dvojezičnega pouka v Prekmurju in slovar kot didaktični pripomoček. V: GORJANC, Vojko (ur.), idr. *Slovenščina v dvojezičnih okoliščinah* (Slovenščina 2.0, Tematska številka, Letn. 5 (2017), št. 2). Ljubljana: Trojina, zavod za uporabno slovenistiko. 2017, letn. 5, št. 2, str. 64–84, http://slovenscina2.0.trojina.si/arhiv/2017/2/Slo2.0_2017_2_04.pdf
- RUDAŠ, Jutka. *Kulturális intarziák/Kulturne intarzije: (válogatott írások/izbrani spisi)*. 2. kiad. Pilisvörösvár: Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület. 2012.
- CATHOMAS, R. M. *Schule und Zweisprachigkeit*. Waxmann / New York/ München / Berlin. 2005.
- RUDAŠ, Jutka. E-anyagok a kortárs magyar irodalmi szövegek által a magyar nyelv mint másodk nyelv tanításához a 7-9. osztályban : beküldve = E-zbirka nalog od 7. do 9. razreda - književnost : zbirke nalog. Lendva = Lendava: Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet: = Zavod za kulturo madžarske narodnosti], [2013], cop. 2012. <http://www.e-kompetencia.si/index.php/eredmenyek-rezultati/21-e-kompetencia/rezultati/zbirke-nalog/87-zbirka-nalog-od-7-do-9-razreda>.
- RUDAŠ, Jutka. E-gradiva na podlagi sodobnih madžarskih literarnih besedil pri poučevanju madžarščine kot drugega jezika v 7.-9. razredu : svetovanje v okviru projekta E-kompetence učiteljev v dvojezičnih šolah, Lendava, 30. maj 2013. <http://www.e-kompetencia.si/index.php/eredmenyek-rezultati/11-e-kompetencia/rezultati/67-tanacsadasok-ovetovanja>.
- RUDAŠ, Jutka. Online szószedetválasztás = E-zbirke izrazov. Lendva = Lendava: Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet: = Zavod za kulturo madžarske narodnosti, [2013], cop. 2012. <http://eslovar.datadev.si/select.php>.
- <http://www.cjvt.si/komass/>
- http://www.e-kompetencia.si/images/epublikacije/prirocnik/e-kompetencia_modszertan_prirocnik_20131024_splet_kazalo.pdf

Hvala za vašo pozornost.

Izr. prof. dr. Jutka Rudaš
Filozofska fakulteta, Univerza v Mariboru
Oddelek za madžarski jezik in književnost
jutka.rudas@um.si